

The image shows the front cover of an old book. The cover is decorated with a marbled paper pattern featuring large, irregular brown spots on a cream-colored background, with thin veins of blue and purple. The central spine area is covered in a dark, textured material, possibly black cloth or leather, and is divided into sections by thin gold lines. A black label is pasted onto the spine, containing the title and number in gold lettering.

Politikai
röpiratok.

184.

184
1696

A

KÉT KAMARA RENDSZER KÉRDÉSE,

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

a felsőház hivatására és szervezésére.

(A KOLOZSVÁRI MAGY. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM JOG- ÉS ÁLLAM-
TUDOMÁNYI KARA ÁLTAL ELFOGADOTT ÁLLAMTUDOMÁNYI TUDORI
ÉRTEKEZÉS.)

IRTA

DR. DEZSŐ GYULA.

4

NAGY-KÖRÖS, 1878.

NYOMATOTT OTTINGER EDÉNÉL.

L5732 00165900

Dr BALLAGI GEZA

I.

Az államhatalom szerves egységében, mely az akarat és cselekvés elemeit foglalja magában, mint önálló és egyenrangú tényező jelentkezik a végrehajtóhatalom mellett a törvényhozás, mint az állami közakarat kifejezője. A törvényhozótest tehát azon organum, melynek az állami akaratot kell határozataiban érvényre emelni. Ez pedig nem könnyű, és csak úgy lehetséges ha az állami élet különböző nyilvánulásait pontosan megfigyelve; a társadalmi körök sokféle érdekei egymással bölcsen kiegyenlítettnek. Tehát a törvényhozótestnek ezen egész állami létet felölelő működésénél fogva, népek és országok jóllétére kiható nagy feladatai vannak. Épen ezért a politikai elméletek között egy sines, mely lényegesebb és fontosabb volna, mint a törvényhozótest alakja és szervezetének meghatározása s a törvényhozóhatalom gyakorlásának módja. Hogy ez csakugyan így van, ezt mutatja már azon körülmény is, hogy tán egy politikai kérdés sem vonta magára annyira a gondolkozók figyelmét s tán egy felett sem vitáztak annyit, mint a törvényhozótest mikénti szervezése vagyis az egy és két kamara rendszer kérdése felett. Fényes nevű írók sorakoznak mindkét elv védelmére. Az egy kamara

rendszert pártolják: Makintosh, Tucker, Milton, Franklin, Turgot, Lamartine, Rotteck, Held. Ellenben a két kamara rendszert tartják üdvösebbnek: Royercollard, Thiers, Constant, Quizot, Toqueville, Mill Stuart, Sismondi, Brougham, Bluntschli, Laboulaye, Lieber, Story, Széchenyi, Eötvös. Míg az elméletben így megoszlik a vélemény, addig a gyakorlatban is eltérést látunk. A hol ugyan is a szabadság az angol elvek alapján fejlett ki, ott a két kamara rendszer lépett életbe a hol ellenben a francia felfogás vagyis a Rousseau-féle elmélet mellett lelkesültek, ott az egy kamara rendszert fogadták el. Mely elmélet alapján helyes, a mennyiben az államot mint az emberi összakarát nyilvánulását fogja fel; de kivételében hibás, mert azt az egyes emberek akarata összegéből alkotá, s csak a törvényhozó hatalmat tekinti önállónak, melynek az államhatalom többi tényezői csak függelékei.

Térjünk át először is azon főbb érvek vizsgálatára, melyek az egy kamara rendszer mellett felhozatnak.

Az egy kamara rendszer hívei ugyan is azt mondják:

a) A törvényhozótest két részre osztása a viszátkodás forrása, mely a nemzet erejét gyengíti s a szabadság veszélyeztetésével jár.

Az mindenesetre nagy baj, ha a törvényhozás tényezői egymással versengésben emésztik erejüket s a tehetségek a helyett, hogy a közügyek előmozdítására értékesítenének, meddő viszátkodásban pazaroltatnak el; ámde ez nem érv a két kamara rendszer ellen, mert ugyan ez, az egy kamara mellett is, melynek szükségkép nagyobb számú tagokból kell állania, még inkább megtörténhetik, midőn benne az ellenkező vélemények, a pártok egyenlő erővel küzdenek, talán éppen egyenlő számmal is vannak.

b) Két kamara egymást feltartóztatja s a haladást lehetetlenné teszi.

Ez szintén nem fogadható el érvül a két kamara ellen. Mert ha két testület van, ebből még nem következik hogy azok egymást a haladásban szükségképen feltartóztassák. E nézet azon téves elővéleményből indul ki, hogy a haladást csak az alsóház képviseli, a felsőház pedig annak mindig csak gátul szolgál. Ez azonban nem áll, mert lehet a felsőházat úgy szervezni, hogy a haladásnak nem hogy akadály, de sőt annak legilletékesebb vezére fog lenni.

c) A nemzet akarata egy, tehát az azt kifejező törvényhozótestnek is egynek kell lenni.

Az teljesen igaz, hogy a nemzet akaratának, (mely alatt az állami akaratot értjük) egynek kell lenni, nem pedig kettőnek vagy többnek, mert különben két vagy több ellenkező törvénynek kellene létrejönni egy tárgyra nézve. Igen de ebből nem következik, hogy az állami akaratot kifejező organumnak is csak egynek kell lenni. Mert a kamarák határozatát nem lehet a törvénnyel egyenlőnek venni, mivel a határozat a törvényt megelőzi, tehát lehetnek azok különbözők is, a nélkül hogy kizárnák azt, miszerint azok alapján a közakarat mint törvény létre nem jöhetne. Ennélfogva két kamarával a közakarat csak úgy kifejezhető, mint egygyel, mert a közakarat mint törvény mindég az egyéni akaratok összeegyeztetése és kiegyenlítése folytán jön létre.

d) Az egy kamara rendszer ellen felhozott azon érv, hogy így a törvényhozás a felületesség és elhamarkodásnak van kitéve, nem állhat meg, mert ez elkerülhető egy kamara mel-

lett is, ha annak a törvényhozásnál az elhamarkodást gátló határozatai vannak.

Hogy az egy kamaránál az elhamarkodás és felületességnek sokkal tágabb tér nyílik, mint a két kamaránál, csakugyan igaz. Mert a kamarának önmaga korlátozása végett hozott határozatai reá nézve nem lehetnek állandó érvényűek, mivel a miként meghozza, ép úgy ha szükség kívánja azokat ellenkező határozatok által meg is változtathatja, s így azok korlátoknak nem tekinthetők. Csak olyan ellentállás lehet reá nézve mérséklő hatással, mely felett hatalma nincs, melynek eltávolítása nem tőle függ. Ide vonatkozólag mondja Constant: „Mind azon korlátok, melyeket egyetlen gyűlés maga elé állít, a sürgetősség elleni óvások, a szavazatok kétharmadának vagy a közegyetértésnek szüksége, mind ezen fékek hasznátlanok, látszólagosak. Az egyetlen kamara szemközt állítja a többséget és kisebbséget, és ehhez még a kisebbség ellen azon körülményt, hogy a szabály melyre ez hivatkozik, a többség műve, mely mindig oly érzelmeket táplál, hogy a mit felállított megszüntetheti. De a két külön kamarára osztás két testületet alkot, melynek érdekében van saját véleményét védeni. Itt többség áll többség ellen. A testületek számosabbika maga is csak törvényen alapuló, az az tényleges többség lévén az egész nemzethez hasonlóan, nem meri kétségbe vonni a kevésbé számos többség törvényességét, mely ellenében áll.“*

e) A demokratia tulzásai a két kamarendszernél épen nem fékezhetők, mert annak ellenzői oda helyeztetnek, hol kellő erőt nem fejthetnek ki.

* Constant: Cours de polit. Const.

De ez a két kamara rendszer ellen nem szolgálhat érvel, mert azon téves felfogásból indul ki, mintha a felsőház egy tehetetlen testület volna, melynek nincs alapja a társadalomban s ennél fogva nélkülözi az alsóházzal szemben a megfelelő tekintélyt, hol a tehetség nem fejtheti ki teljes erejét és nem működhetik kellő súlylyal.

Ez azonban nem áll, mert egy jól szervezett felsőház, hol a nemzet színe java ül, mindig nagyobb tekintélyvel bír mint a változékony alsóház. A tapasztalás ezt bizonyítja Angliában és Amerikában. Angliában az alsóbb néposztályból származott minden magasabb képzettségű államférfi az alsóházból előbb utóbb a felsőházba jut. Azért nem veszélyes Angliában a legdemokratikusabb államférfiak népszerűsége sem, mert elmondhatják rólok a conservatívek azon ismeretes mondást: „e dühös népszónok nemsokára a miénk lesz.“ És csakugyan a lordok házába jutást a legtehetségesebb államférfiak is, kik az alsóházban a demokratia vezérei voltak, mint egy Brougham, egy Chatam, a legnagyobb kitüntetésnek veszik. Épen úgy Amerikában azokat, kik az egyes államokban a közvélemény vezérei, hogy veszélyesekké ne váljanak de tehetségek kifejtésére megfelelő tér nyílják, szintén a senatusba küldik.

Tehát épen a két kamararendszer nyújt alkalmat arra, hogy az említett eljárás által a demokrácia tulzásai a legtigyesebben elháríttassanak s a rendes mederbe tereltessenek.

f) A két kamara rendszer mellett felhozatni szokott azon érv, mintha az egyik ház a conservatív, a másik a progressív elemet képviselné, nem állhat meg, mert mind két elemnek meg kell lenni az egy kamarában is.

Ez csak akkor szolgálhatna érvül a két kamara rendszer ellen, ha elfogadhatnók azt, miszerint a felsőház tisztán csak a conservatív, az alsóház pedig a progressív elemet képviseli. Ezt egy csupán születési aristokrátián alapuló felsőházra lehetne mondani. Azonban a kor igényeinek megfelelő, modern alapokon szervezett felsőházra épen nem illik.

g) A két kamara rendszer megörökíti az aristokrátiát, mely a jogegyenlőséget sérti s azon felfogásból indul ki, mintha a nagybirtok s aristokratikus születés magasabb államférfiúi képességről tanúskodnék.

Ezen érv is csak egy tisztán születési alapon vagy érdek képviseleten nyugvó felsőházra vonatkozhatnék, nem pedig egy senatus szerűleg alkotott felsőházra, a mely nincs elzárva senki előtt, a hová érdemek folytán bárki is bejuthat, tehát a jogegyenlőséget nem sérti. Itt a személyes érdem és képesség tevén alapját a felsőházi tagságnak, egy ily felsőházban minden esetre a magasabb államférfiúi képesség lesz öszpontosítva.

h) Az egy kamara rendszernél nagyobb erő kifejtés lehetséges, s az ügyek gyorsabb, következetesebb intézése érhető el.

De vajon magának a szabadságnak érdekében üdvös-e, ha a törvényhozásnak túlságos ereje van a hatalom többi tényezőivel szemben? Nem bénítólag hat-e az állami életre ha az államhatalom tényezői egymással szemben nem egyenlő erősek? Rendesen a törvényhozó test zsarnokságára szokott vezetni annak túlságos hatalma. Valamint az ügyek gyorsabb intézése az egy kamaránál ad é

kellő biztosítékot a higgadt megfontolásra? Ezek oly érvek az egy kamara mellett, melyek legtöbb esetben ellene fordíthatók.

i) A fejedelem parlament feloszlatási joga a két kamara rendszernél, hol a felsőház születési vagy élethosszig kinevezett tagokból áll, megszorítást szenved.

Ha a felsőház úgy van szervezve, hogy a koronának van joga a felsőház alakítására befolyjni, az az kinevezési joga nincs bizonyos számhoz kötve, akkor az államfő parlament feloszlatási jogának megszorítása a felsőházzal szemben kárpótolva van; mert ha ellenkezésbe jön akár a koronával akár a nemzet akaratával, van eszköz, melylyel hivatása teljesítésére szorítható és hatalma korlátozható.

k) A mit az állam érdekében a felsőház elvégezhet, azt sokkal jobban elvégezheti egy államtörvényszék és egy államtanács (mint Schwarz kifejezi. *

Ezen érvnek csak első részét fogadhatjuk el, amennyiben t. i. csakugyan célszerűbb ha a felsőház politikai vétségekre kiterjedő bíraskodási joga egy független állam-bíróságra ruháztatik. Mivel a felsőház maga is politikai testület lévén, a politikai rokon és ellenszenvnek nagyobb tért nyit s a bíraskodásban részrehajlatlanságra nézve kevesebb biztosítékot nyújt, mint egy politikai pártok felett álló független bíróság. De ha ezt elismerjük is, még távolról sincs megingatva a felsőház szükségességének alapja; mert a politikai vétségek feletti bíraskodás a felsőháznak a törvényhozási és politikai functiók mellett, csak egyik

* Schwarz: Államintézményeink és a kor igényei.

előjoga. Mely nem is mindentűtt tartozik a felsőház hatáskörébe, mint Belgiumban, Hollandiában, Poroszországban, hol a legfelsőbb törvény-zék és Ausztriában, hol egy állambiróság, melynek tagjait a birodalmi tanács mindkét háza nem parlamenti tagokból választja, — gyakorolja e biráskodási jogot.

Nem fogadhatjuk el azonban a felhozott érv másik részét, hogy t. i. az államtanács a felsőházat bármi tekintetben helyettesíthetné. Nem czélunk itt kiterjeszkedni az államtanács mellett és ellen felhozatni szokott érvek vizsgálatára, és azt épen nem állítjuk, mintha egy jól szervezett államtanács a maga körében hasznosan nem működhetnék, de egy helyes alapon nyugvó, államférfiakból álló felsőházat soha sem pótolhat.

Mert az államtanács csak úgy tűnik fel, mint a korona tanácsadó közege, tehát mint egy zárt testület úgy jelentkezik, hol a nyilvánosság nem szerepel. Már pedig a nyilvánosság nélkülözése nagy hiány, mert még ha a legbölcsebben intézkedik is, az elzárkozottság mindig gyanúra adhat okot. Úgy tűnik fel, mintha nem a nemzeti akaratot képviselné. A nemzet előtt nem lehet népszerű és soha sem versenyezhet egy jól szervezett felsőházzal, melynek a közvéleményben van támasza, és a nyilvánosság éltető elemét nem nélkülözi, melyet a nemzet úgy tekint mint törvényhozó hatalmának egyik tényező részét.

Jól mondja Laboulaye: „Csak azon hatalom népszerű, mely a nemzetben gyökerezik. Egy gyűlés olyan mint a fa, melynek a talajba kell bocsátkoznia; ott találja a tápláló nedveket. A törvényhozó testületek nyomatékossága a választó és választott azon viszonyában fekszik, hogy a követ nem beszél saját nevében, hanem mind azok nevében, kik mögötte állanak.” Laboulaye: Hist. de l' Amerique.

Lássuk most azon főbb érveket, melyek a két kamara rendszer mellett felhozatnak.

A két kamara rendszer pártolói ugyan is azt mondják: Szükséges a felsőház:

a) Mert megóvjá a törvényhozást az elhamarkodástól.

Hogy ez csakugyan lényeges indok a felsőház mellett, — bár mennyire kicsinyeljük is Mill és Eötvös, ellenben Constant és Laboulaye erre nagy súlyt fektetnek, — erre nézve előadtuk nézetünket az egy kamara mellett felhozott érvek vizsgálatánál. S még csak azt jegyezzük meg, hogy két testület, mely már különböző szerkezeténél fogva is az ügyeket különböző szempontból vizsgálja, a több oldalú megvitatást csakugyan jobban lehetségessé teszi, s nagyobb biztosítékot nyújt a higgadt megfontolásra az elsietés ellenében, mint egy testület, mely habár különböző pártok legyenek is abban; de rendesen ugyanazon befolyás alatt áll. Azonban ezen érv épen nem úgy tekinti a felsőházat mint a haladás akadályát, hanem csak mint a haladás mérséklőjét.

b) A nép és trón közötti összeütközés esetében mint közvetítő szerepel.

Ezen érv, habár kiváló fontosságot nem tulajdonítunk is neki, — sok igazat foglal magában. Mert tagadhatatlanul lényeges alkotmányos szempontból, hogy a korona ne vonassék be a pártélet küzdelmébe. Ennek kikerülése végett pedig nagyon jó, ha van testület, mely a trón előtt áll azon esetben, ha az alsóházban olyan határozatok hajtatnak keresztül, melyeket a felsőház nem helyesel s a korona sem tart czélszerűnek megadni. Ha

felsőház van a korona felmentetik ily esetben azon keletlenlenségtől, hogy a vetőt alkalmazza. Miután a fejedelmi vető gyakori használata könnyen veszélyes lehet. De másrészt egy jól szervezett felsőház nagy befolyással lehet arra is, hogy azon esetben ha valamely ügyre nézve az alsó és felsőház egy nézetben van, a koronának meg van nehezítve a vető helytelen használata. Hogy azonban a felsőház trón és nép közt valódi, hasznos közvetítő lehessen, egyáltalában nem olyan felsőházat értünk mint Eötvös említ t. i. mely egészen a koronától függ, mely a királyi parancsra meghunyászkodik, — habár el kell ismerni, hogy némi tekintetben a koronának befolyásának kell lenni a felsőházra, — hanem egy oly testületet, melynek van önállósága is, melynek alapja a társadalomban van, tehát ott előre is számíthat. Mert igen természetes, hogy oly testület, mely egészen a koronától függ, válságos körülmények között nem hogy a trón támassza volna, de a trón védelmére szorul.

Továbbá az olyan felsőház, melynek a trónnal szemben nincs semmi önállósága a vető jog helytelen használatát soha meg nem nehezíti. Azt is megengedjük, mint Eötvös mondja: „nincs eset hogy a felsőház az alsóház által következetesen sürgetett népkívánatoknak hosszasán ellenszegülhetett volna.“ * De a világért sem óhajtjuk mi az olyan felsőházat, mely csak gátul szolgál s azon ügyek keresztül vitelét akadályozza, melyek mint valóban társadalmi szükségek jelentkeznek.

Némelyek felhozzák, így Schwarcz, azt is, hogy a felsőház és fejedelmi vető nem fér össze, mivel a parlamenti kormányrendszerben a cabinet felelős azon vetőért is, melyet a fejedelemmel kimondat, tehát minek ezen

* Eötvös: A XIX-ik század uralkodó eszméinek befolyása az államra.

felelősséget megosztani a felsőház és cabinet között s ezzel csak a bonyodalmat nevelni?

De erre azt mondjuk, hogy tulajdonképen nincs megosztva a felelősség a felsőház és cabinet közt, mert a felsőház más esetben felelős, más esetben a cabinet. A felsőházra az erkölcsi felelősség akkor hárul, ha valamely határozat a felsőház ellentállása folytán nem lesz törvénynyé, amikor a fejedelmi vető nem is jön alkalmazásba. A cabinet pedig akkor felelős, midőn a felsőház is elfogad valamely alsóházi határozatot és a cabinet tanácsa folytán a korona megtagadja attól a szentesítést.

Tehát a felsőház és cabinet felelőssége nem ugyan azon esetben fordulván elő, következésképen a kettő közt a felelősség nincs megosztva, s így a felsőház és fejedelmi vető egészen megfér egymással.

c) A törvényhozásban helyet kell adni a különböző érdekek képviseltetésének s a társadalom azon magasabb és nagy vagyonú osztályának, melyek a választók előtt nem lévén népszerűek, az alsóházba nem juthatnak be.

Hogy a felsőháznak a külön érdekeket kell képviselni, hogy ott az ország nagy birtokosai, tőkepénzesei, nagyiparosai, tudósai, művészei foglaljanak helyet, e fel fogást a felsőház szükségessége mellett érvül el nem fogadhatjuk.

Erre nézve azt jegyezzük meg, hogy a külön érdekek és osztályok képviseltetésének eszméje középkori fogalom. A társadalom és állam különböző köreinek helytelen összezavarásából származik. A képviseletnek helyes, modern felfogás szerint nem egyes osztályok külön érde-

keit, hanem az állam, az összes nép érdekeit kell képviselni; mert a külön érdekek összege, még nem az állami összérdek, az lehet ettől nagyon is eltérő. De különben is a különféle társadalmi elemek érvényesíthetik befolyásukat az alsóházban, tehát ennek külön képviseltetése nemcsak helytelen, de fölösleges is.

d) A conservatív elvet hozza kifejezésre az alsóház progressivismusával szemben, így akadályul szolgál az újításokra törekvő democraticus alsóháznak.

Ez szintén nem fogadható el érvül a felsőház mellett. Mert e szerint olyan feladatot tűznénk a felsőház elébe, melynek betöltésére képtelen. Akik így vélekednek ellentétbe helyezik a két házat egymással. A demokratikus társadalmon alapuló alsóházat, az aristokratikus társadalmi körülmények között egykor hatalmas, de már sokkal gyengébb ellenféllel az aristokratikus felső házzal. Minél fogva ha a két kamara között nézeteltérés forog fenn, mindenkor az utobbi vereségével fog végződni, mert a kamarák ereje attól függ, hogy a társadalomban minő erőre támaszkodhatnak. Az aristocraticus felsőház kénytelen lesz a democraticus alsóháznak engedni, ha fenállását nem akarja veszélyeztetni.

Hogy ez csakugyan így van, bizonyítja az angol alkotmány története is. Így történt a papiradó és a gabonavám eltörlésénél; de különösen nevezetes e tekintetben a reform-bill esete, melyet többször visszavetett a peerkamara, miután általa érdekeit sértve látta, de végre is a közvélemény hatalma előtt, mely az alsóház részén volt, bár heves küzdelem után kénytelen volt meghajolni.

c) Az alsóházba nem lehet választás utján annyi államférfiui képzettséget behozni mint a felsőházba.

Ez fontos érv a felsőház mellett, mert csakugyan áll az, hogy az alsóházba, mely inkább quantitative mint qualitative képviseli a nemzetet, korántsem jut be annyi államférfiúi szakértelem, a választóknak részint jóhiszeműsége, részint tájékozatlansága következtében, mennyi kívánatos volna oly nagy horderejű functió betöltésére, milyen a törvényhozói. Míg egy jól szervezett felsőház a nemzet államférfiúi szakkitűnőseit egyesítheti kebelében, kiknek politikai látköre minden esetre magasabban fog állani átlag véve, mint a népképviselőké.

Bár jól tudjuk, hogy ma már az államférfiúi belátás fogalma nem oly szűkkörű mint volt csak egy századdal is ez előtt, amidőn elég volt arra a diplomatiái cselszövényekbeni jártasság. Ma a politikai tudományok fejlettsége s nagy kiterjedésénél fogva, az államférfiúi belátás szakok szerint oszlik meg. Egyik a nemzetgazdaságban, másik az oktatásügyben, harmadik a közigazgatásban tanusít magasabb képzettséget.

Épen ebből folyólag tagadják némelyek azt, hogy a felsőházba a kellő szakértelmet be lehetne hozni. Ezért az államtanácsot ajánlják a felsőház helyett azzal is indokolva, hogy a felsőház csak utólagosan tárgyalja azon törvényjavaslatot, melyet az alsóház elfogadott, mely szakértelmi szempontból többnyire gyalró szokott lenni, míg az államtanács már előlegesen hozzájárulna a törvényjavaslat készítéséhez.

Erre azonban azt mondjuk, hogy valamint az államtanácsba belehet hozni a szakértelmet, épen úgy belehet

a felsőházba is, ha helyesen van az szervezve, s hogy a törvényjavaslat ne legyen gyarló, de már előre szakértellemmel jöjjön létre, erre nézve pedig elég biztosítékot nyújtanak az egyes kérdésekben összehitt enquêt-ek és a codificáló bizottságok, hol szakemberek készítik azt elő. Tehát az államtanács a felsőházat sohasem helyettesítheti, mint már fentebb megmutattuk, de nincs is reá szükség hogy helyettesitse. Egészen más a hivatásuk, más a jellegük is. Az államtanács a korona magán tanácsadó közege a felsőház a nemzet törvényhozó hatalmának egyik tényező része.

f) A felsőház a pillanatot valódi és képzelt szükségcinek rohamában a történeti jogot képviseli, mint Eötvös mondja.*

Ez szintén lényeges érv a felsőház mellett, hogy legyen egy testület, mint közvetítő a múlt és jelen között, mely a haladás irányát kijelölje a történeti jog szellemében. Ezen azonban éppen azt akarjuk érteni, hogy a józan demokratizmusnak útjába akadályokat gördítsünk egyes osztályok előjogának fentartása által, hanem hogy az egész államnak mint történelmileg fejlett szervezetnek nemzeti jellege megóvassék és fentartassék.

Minden észszerű államintézménynek a józan haladást és az összeség érdekeit kell előmozdítani, mert a melyik a haladásnak gátul akar szolgálni, azt az idő árja elébb utóbb elsepri. De a biztos haladás minden dologban hogy lehetséges? Csak úgy ha egyfelől a múltból, a létezőből indulunk ki mint alaphól, mert ezt nem dobhatjuk el anélkül, hogy a haladás kiinduló pontját meg

* Eötvös: id. uum.

ne semmisítsük, másfelől pedig a jelen szükségait kell tekintetbe venni. E kettőnek egymással szembeesésében áll az államférfiúi bölcsesség. Erre nézve mondja Stuart Mill: „Bármely dologbani haladás magában foglalja az ugyanazon dologbani fenntartást: valahányszor feláldozzák a fenntartást a haladás valamely külön nemének, ugyan akkor még inkább áldozatul hozunk neki egy másik haladást is.” * Mert mint ismét másutt mondja: „a haladás annyi mint a fenntartás s ezen felül még valami.” ** Továbbá ugyan ez eszmét szépen fejezi ki Loboulaye midőn így szól: „A nemzetek mindig hagyományos alapokon élnek. Lehetnek ugyan új eszmék, új szükségletek: hanem senkinek sem szabad azonnal s mindenben változást idézni elő. Ez szintűgy áll egész nemzetekről, a mely sok egyént foglalnak magukban, mint az egyes emberről. Mi máról holnapra nem változhatunk hirtelenül s nem szakíthatjuk szét minden egybeköttetésünket a multtal. Ha vizsgáljuk milyenek legtöbb eszméink úgy találjuk, hogy azok többnyire hagyományosak, melyek átmenetül szolgálnak az új eszmékhez. Mi atyáink örökségéből élünk s miként Leibnitz mondja: A „jelen a multnak fia s a jövőnek atyja.” ***

Az egy kamararendszer hívei azt mondják: hogy a történeti jog képviseltetésére nem szükség felsőlház, mert ezt elérhetni egy kamarával is. Mi ezt határozottan tagadjuk, mert az egy kamarában, mely gyakran változik s a jelen eszméinek befolyása alatt áll, már természeténél fogva sem lehet meg a mult iránti azon érzék és

* Stuart Mill: On representative government.

** U. ott.

*** Laboulaye id. mun.

tisztelet, mely szükséges arra nézve, hogy a biztos haladás lehetséges legyen.

g) Kell lenni egy testületnek, mely őre legyen az alkotmánynak.

Ezen érvek fontosságot nem tulajdonítunk, mert az alkotmánynak legbiztosabb őre maga a nemzet szabadság szeretete, mely ha hiányzik, akkor hiába való bármely közeg mely a fölött hivatva van örködni. Azonban ha mégis egyes esetekben szükség van az alkotmány ellen elkövetett visszaélések felett itélni, e célra mint már fentebb említettük, sokkal helyesebb egy független államtörvényszék.

h) Ha csak egy kamarából áll a törvényhozó hatalom az egy kamara, csakhamar zsarnokivá válik.

Hogy ezen állításban nagy igazság van, az tagadhatlan, ezt hangsulyozza Laboulaye, Laveleye s különösen Stuart Mill épen ezért tartja szükségesnek a kétkamara rendszert. Mert úgy mond: a tekintet (mely az én véleményem szerint lehangosabban szól a két kamara rendszer mellett) az a rossz hatás, melyet a hatalom birtokosainak, legyen az egy egyén vagy egy gyűlés, szellemére gyakorol az az öntudat, hogy magán kívül senkit sem kell kérdeznie, vagy tekintetbe vennie. Jelentékeny dolog, hogy semmiféle gyűlés, még ideiglenesen se érvényesíthesse az ő sic volo-ját mások beleegyezése nélkül. Egy egyedül álló gyűlés többsége, ha állandó jellemet öltött, ha mindig ugyanazon együtt működő személyekből áll és mindig biztos a győzelemről, könnyen lesz erő-

szakos és elbizakodott, ha nem látja szükségesnek tekintetbe venni, hogy tettei helyeseltetnek-e egy más alkotmányos tekintélytől. Ugyan azon okból, mely a rómaiakat rábirta, hogy két Consult válasszanak — kívánatos a két kamara, hogy se egyik se másik ne legyen kitéve még egy rövid év lefolyása alatt se az osztatlan hatalom megvesztegető befolyásának.“ *

Az egy kamaránál a képviselők sokszor azért élnek vissza hatalmukkal, mert azon téves véleményben vannak, hogy a képviselők maga a nemzet, nem pedig annak csak megbízottjai. Mely felfogás szükségkép a törvényhozó hatalom zsarnokságára vezet s jól mondja Constant: „a nemzet csupán akkor szabad, midőn a képviselők előtt is van korlát.“

Lamartine 48-ban az „egység nagy elve“ nevében akarta az egy kamarát, úgy azonban, hogy válságos időkre a dictatúra fenntartassék. Ez a legőszintébb nyilatkozat az egy kamara veszélyessége mellett s azt bizonyítja hogy az egy kamara zsarnokságra hajlandó.

i) A demokratikus alsóház túlzásaival szemben mérséklőleg, kiegyeztetőleg működik s a törvényhozóhatalom munkásságának nagyobb következetességet s szilárdságot biztosít.

A felsőház mellett eddig felhozott érvek között szerintünk a legfontosabb ez. Mert csakugyan igaz hogy egy modern, alkotmányos államban a felsőház valódi főfeladata felfogásunk szerint nem lehet más, mint hogy a demokratikus alsóház mérséklője, helyes irányú vezetője

* Stuart Mill: id. mun.

legyen s kiegyeztető működésével a józan haladást eszközölje. Erre vonatkozólag mondja Stuart Mill: az államügyek gyakorlati intézéséhez, egyik legszükségesebb keltek, különösen a szabad intézmények kezelésében, a kiegyeztetés a kiegyenlítésre való készség, a hajlam engedelmeket tenni az ellenfélnek, és a szükséges rendszabályokat úgy alakítani, hogy az ellenkező nézetű férfiakat lehetőleg kevésbé sértse.“

„Engedni egyik oldalon, követelni a másikon, úgy a mint gyakorlatban van a két kamara között egy állandó iskola, egy oly iskola, mely már hasznos most is és a melynek hasznossága valószínűleg még jobban fog mutatkozni a sokkal demokratikusabb alkotmányú törvényhozásban.“ *

Hogy azonban a felsőház mint a demokrácia mérseklője céljának megfelelően oly alapon kell azt szervezni, hogy az magában foglaljon minden államférfiúi szakismeretet és tapasztalatot. Mert mint Stuart Mill megjegyzi „Egy demokratikus gyűlés hiányai ugyan azok, a melyek a közönségnek, melyet a gyűlés képvisel, t. i. a kellő tapasztalat és ismeret hiány. Legjobb gyógyszere ennek oly testületet csatolni melléje, melynek épen jellemvonásai a tapasztalás és ismeret.“ ** Erre nézve Stuart Mill a római tanács szervezetére utal, mely magában foglalta az államügyek vezetésében gyakorlott kitűnő férfiakat s valóban elmondhatták róla, hogy a szó legnemesebb értelmében „királyok gyülekezete“ volt.

Továbbá az is igaz, hogy egy bölesen conservatív felsőház a törvényhozás sikeres működésére szükséges következe-

* Stuart Mill: id. mun.

** Stuart Mill id. mun.

tességet, szilárdságot jobban biztosítja mint egy változó-kony alsóház. Mert mint Labulaye mondja: „Nincs ingatagabb valami mint egyes s gyakran megújuló kamara. Az emberek változása, vélemény változást von maga után és ezzel kapcsolatban a törvények örökös változását. Egy egyes gyülekezet mindig lázban szenved s az országot is abba ejti. Az időt, valamennyi tartós dolognak szükséges elemét semmibe se veszik; változtatnak, csak hogy változtassanak, féltékenység, türelmetlenség nyugtalanságból. És mihelyt a szokásban legyőzhetlen ellenállásra akadnak azonnal felforgatják a törvényeket.“*

Tehát ha az egyik ház a nép érzelmeit, jelen szükségait, hajlamait képviseli, a másiknak a tapasztalatot, szakismeretet, érdemet kell képviselni; szóval államférfiak kamarájának kell lenni.

Az ilyen felsőház nem fog sem a haladás akadálya lenni, se nem osztály érdeket képvisel, hanem az állam, az összes nép érdekeit, és így annak legilletékesebb vezére fog lenni.

Ha már most tekintetbe vesszük az egy és két kamararendszer mellett és ellen felhozott érveket, meggyőződhetünk, hogy a két kamara rendszer czélszerűségének kell elsőséget adni az egy kamara felett, s a tapasztalat is ezt bizonyítja; mert a mely államokban az egy kamarát léptették is életbe egy ideig, jelesül: Franciaországban 1791-, 1848- és 1870-ben, Spanyolhonban 1810-ben, Hollandiában 1791-ben, Cromwell alatt Angliában és kezdetben Amerika kisebb államaiban, nev. Franklin befolyása folytán Pensylvániában, később mindezen államokban a ki érlet sikerre nem vezetvén, a két kamara rendszert állí-

* Laboulaye: id. műve.

tották vissza, s jelenleg is néhány kisebb állam kivételével mindenütt a két kamara rendszer dívik.

Tehát Toquevillevel bizvást elmondhatjuk, hogy: „már bebizonyult igazság gyanánt lehet tekinteni a törvényhozási munka több testületek közti elosztásának szükséges voltát. Ezen a régi köztársaságoktól alig ismert s a világra csaknem vaktában hozott theoria, több mai népektől félreértett fontos igazságok nagy részével együtt, végre axioma gyanánt ment át a mai időnkbeli politicalai tudományba“.*

II.

Ha már a fentebbiekben bebizonyítottuk azt, hogy a két kamara különösen nagyobb államokban, legyen az akár monarchia, akár közönséges vagy foederativ köztársaság, a szabadságnak lényeges biztosítékát képezi; tehát a felsőház szükséges intézmény s kimutattuk azt is, hogy miért vagy is mi a feladata. Most azon kérdés merül fel, hogy miként kell a felsőházat szervezni vagyis minő alapon és elemekből kell annak alkotva lenni, hogy hivatásának megfeleljen? Hogy ezt megfejtessük mindenk előtt szükséges a nevezetesebb államok felsőházi szervezetére egy pillantást vetni.

Angliában a felsőház tagjainak száma körülbelöl 466. Tagjai egyházi lordok, 28 érsek és püspök, világi lordok vagy peerek, kik már születésöknél fogva birnak felsőházi tagsággal u. m. királyi hercegek, hercegek, őrgrófok, grófok, algrófok, bárók; 16 skót peer, kiket egyes parlamenti ülésszakra a skót peerek választanak; 28 ír peer,

* Toqueville: *Democratie en Amerique*.

kiket élethossziglan az ír peerek választanak; Angolország 12 főbirája; a korona által élethosszig kinevezett peerek határozatlan számban.

Franziaországban az 1814-diki alkotmány szerint a paire kamara állott: a királyi hercegekből továbbá a király által kinevezett örökös és élethossziglani pairekből határozatlan számban. III-ik Napoleon alatt szintén a császár által nevezettek ki a senátorok. Legujabban az 1875-diki alkotmány szerint a senatus áll 300 tagból, egy negyed részben az alsóház választottaiból, három negyed részben pedig a megyék (departement) küldötteiből.

Az Egyesült államok senátusa áll: az egyes államok két-két követéből, kiket az államok törvényhozó testülete hat évre választ, úgy azonban, hogy a senátorok egyharmada minden két évben kilép. Csak az lehet senátor, ki legalább 30 éves s az Egyesült államoknak legalább 9 év óta polgára és midőn megválasztatik lakosa azon államnak, melyben megválasztatott.

Olaszországban a senatus tagjait élethossziglan a király nevezi ki, a törvényben részletesen meghatározott osztályokból vagyis általában mondhatjuk, hogy a 40 évet betöltött főpapok, magas állami tisztviselők, a tudomány kitünőségei s azon állampolgárok közül, kik 3 év óta legalább 3000 lira egyenes adót fizetnek. Továbbá tagjai a senatusnak a királyi hercegek 20 éves koruktól, de szavazattal 25 évtől birnak.

Az osztrák felsőház áll: 12 nagykorú főhercegből, 9 érsek, 7 püspökből s a császár által a nagybirtokos főnemzettségek közül kinevezett 53 örökös és más 94 élethossziglani tagból.

Poroszországban az elsőkamara „Herrenhaus” tagjait

képezik: a királyi herezegek, a Hohenzollern Sigmaringen és Hohenzollern Hechingen házak fejei s azon herezegek, grófok és urak, kik az 1847. február 3-diki királyi rendelettel az urakházába meghivattak, továbbá a király által kinevezett örökös tagok. Élethossziglani tagok a korona négy nagyméltósága, továbbá kiket a király tetszése szerint ilyenekké kinevez, vagy pedig a kik az élethosszig meghívott felsőházi tagok vagy nagy földbirtokosok egyesületei vagy hűbéri birtokkal bíró grófok vagy e joggal felruházott városok vagy egyetemek által fölterjesztettek közül a király által kineveztetnek. A felsőházi tagsághoz megkívántatik legalább 30 éves kor, hogy az illető állandóan Poroszországban lakjék, s bárki csak addig marad tag, míg képesítvénye melynél fogva a felsőházba jutott, megvan. A felsőház tagjainak száma körülbelül 318.

Portugáliában a felsőházat képezik: az érsekek, püspökök, az infansok 25 éves koruktól, továbbá a király által számravaló tekintet nélkül örökösen, vagy élethossziglan kinevezett tagok.

Dániában az elsőkamara — Landstthing áll: Koppenhága 7, a választókerületek 45, Bornholm 1, és a Faerröei langthing 1 küldöttjéből; 12-öt a király nevez ki élethossziglan azok közül, kik a képviselő testületnek már tagjai voltak. A kamara választott tagjai 8 évre választatnak, azonban fele minden 4-ik évben kilép.

Spanyolországban a senatus a tartományok küldötteiből áll, kik közvetett választás útján választatnak. Ugyanis minden egyes tartomány általános szavazattal választ választó biztosokat, kik együttesen választanak minden tartományban 4—4 senátort, azok közül, kik

született Spanyolok, legalább 40 évesek, s a törvényben meghatározott cathegóriák szerint vagy főpapok, vagy magas államtisztviselők, vagy a tudomány kitünőségei vagy minden egyes tartományban az 50 legnagyobb földadót fizető birtokosok vagy 20 legnagyobb ipar vagy kereskedelmi adót fizető polgárok.

Svédországban az első kamara áll: a tartományi gyűlések és önálló városok tanácsainak küldötteiből, kik 9 évre választatnak, azok közül kik már 35 évesek, s három év óta legalább 80.000 rixdaler értékű ingatlant bírnak, vagy legalább 4000 rixdaler jövedelmi adót fizetnek. Számuk 125.

Hollandiában az első kamara áll áll: a tartományi gyűlések küldötteiből, kik 9 évre választatnak, azok közül kik már 30 évesek s a tartományban legnagyobb adófizetők. Egyharmada minden harmadik évben kilép. Számuk 39.

Norvégiában az alsóház választja a maga kebeléből 3 évre a felsőház tagjait, mely számra 28, s az összes országgyűlési tagok egynegyedét teszi.

Belgiumban a senátus félannyi (58) tagból áll, mint a népképviselők kamarája. Ugyanazok választják, kik a képviselőház tagjait, még pedig 8 évre, úgy azonban, hogy a senátus fele minden 4-ik évben kilép. Hogy valaki senátornak választható legyen, született belgának kell lenni, vagy olyannak ki a nagy polgárjogot megnyerte, polgári és politikai jogainak teljes élvezetében van, aki állandóan Belgiumban lakik, legalább 40 éves és Belgiumban legalább 1000 forint közvetlen adót fizet. A trónörökös 18 éveskorától a senatus tagja, de szavazat joga csak 25-ik évtől kezdve van.

Schweizban a szövetséggyűlés rendi tanácsa — Ständerath — a cantonok 44 követéből áll. Minden canton 2 követet választ, a megosztott cantonokban minden cantonrész 1 követet.

A magyar felsőház még a rendi alkotmány egyik maradványa s hogy minél előbb reformálni kell, mert jelen alakjában hivatásának meg nem felel, arra nézve minden gondolkozó egyetért.

Ha egy pillantást vetünk történelmi fejlődésére, látjuk hogy annak szervezete kevés különbséggel lényegében most is ugyan az, mely az 1608. K. u. I-só t. cz. által lett meghatározva.

E törvényczikk ugyan is először irta körül szorosabban hogy kik legyenek a törvényhozás, illetőleg a főrendiház tagjai, azon visszaélés elhárítása végett, melyet egyes uralkodók elkövettek az által, hogy tetszés szerint szaporították a nemzetellenes érdekeket szolgáló szavazók számát, a mennyiben meghívhatták a főrendiházba azon nagybirtokos főnemeseket is, kik nem voltak sem született mágnások, sem pedig tisztségöknél fogva nem tartoztak a zászlós urak sorába.

A fent említett törvényczikk értelmében a főrendiház tagjai voltak: az érsekek, a római és görög kath. megyés püspökök (a czimzetes püspökök kizárásával) a független prépostok, a paulinus szerzet főnöke, az ország zászlóssai, beleértve a pozsonyi gróft és a két koronaórt is, kiket csak később az 1687. 10 t. cz. különített el a zászlós uraktól, továbbá a főispánok, s a nagykorú született mágnások (herezegek, grófok, bárók.)

Míg az 1625. 61. t. cz. szerint Horvátország egy követe, a pannonhalmai apát, a zágrábi nagy prépost mint

vránai perjel; 1715. 73. t. cz. szerint a premontreiek nagyváradi prépostja, (mely czimet jelenleg a jászói viseli); az 1765. 6. t. cz. szerint a magyar királyi testőrség kapitánya; az 1792-iki 10. t. cz. szerint a görög nem egyesült érsekek és püspökök; az 1807. 4. t. cz. szerint a fiumei kormányzó, s végre a választott és czimzetes püspökök az 1608. K. u. I-ső t. cz. határozata ellenére, „szokásból“ ismét, — tagjai lettek a főrendiháznak.

A 48-iki törvények a főrendiház szervezetén csak annyiban változtattak, hogy az 1848: 3. t. cz. az alsóház által bevádolt miniszterek feletti biráskodással a főrendiházat ruházta fel; hogy annak elnökét és másod elnökét az 1848: 4. t. cz. szerint a tábla tagjai közül Ő felsége nevezi ki, mert előbb e tisztet a nádor, országbíró vagy tárnokmester viselte; hogy az 1848: 5. t. cz. szerint mint újabban is az 1868: 30. t. cz. szerint, Horvátország, egyházi és világi főrendein kívül 2 követet küld a főrendiházba. Továbbá hogy az 1848: 7. t. cz. szerint az 1846-diki erdélyi országgyűlésre meghívott kir. hivatalosok, kivéve a kir. kormányzék, kir. tábla tagjait és katonai egyéneket, a magyar főrendiházban ülés és szavazattal ruháztattak föl, de csak az első országgyűlésre, s ebből aztán azon anomália állott elő, hogy az ideiglenes intézkedés folytán Erdély mágnásai hacsak Magyarországon is nincs ily joguk, a főrendiházban nem birnak ülés és szavazattal. Végre hogy a 48-iki törvények szellemében a képviseleti rendszernek megfelelőleg, a fontosabb ügyek feletti tanácskozás végett, a két ház vegyes üléseket nem tarthat, mint az előtt. Bár a törvényhozótest két kamarára oszlása már azon időtől számítható midőn a mohácsi vész után az országgyűlés a Rákosról termekbe tétetett

át s az 1608: K. u. 1-ső t. cz. a két táblára való különválást határozottan ki is mondja.

Ha tehát a magyar főrendiház szervezetét tekintjük, látjuk hogy különösen 3 főtenyező alkotja, u. m. az egyházi elem, országos méltóságok és hivatalok viselői, és a születési aristokrácia. Tagjainak száma 400-at meghaladja, melyből azonban sokszor annyi sem jelenik meg, mennyi érvényes határozat hozatalra szükséges volna (50). Miután a születési aristokratia a felsőházban számra nézve tulszármalyja a többit, jellegét cz adja meg. S az európai államok felsőházaival összehasonlítva, e tekintetben legközelebb áll az angol lordok házához. Mi az oka mégis, hogy míg Angliában a lordok háza számos hiányai daczára is tekintélyes, életerős testület; addig a magyar felsőháznak sem társadalmi ereje, sem tekintélye nincs, s olyan mintha nem is léteznék? Ez különösen oman van, mert az angol felsőház tagjai sorában mindig nagyszámmal voltak a nemzeti művelődés és történelem kitünő férfiai, kik ha kellett sikra száltak az önkény tulajkapásai ellen. A lordok háza folyvást magába fogadta azon új elemeket, melyek neki tekintélyt és társadalmi erőt kölcsönöztek. Szóval az angol aristokratia s vele a lordok háza fokozatosan regenerálta magát.

De nálunk az aristokratia és a főrendiház történelmi fejlődése egészen más. A nemzeti politika a mohácsi vész után megszűnt activ szerepet vinni, s többnyire csak passiv ellentállásra lett kárhoytatva. A magyar alkotmányt megsemmisíteni törekvő osztrák politika hajótörés szenvedett ugyan a nemzet erőlyes magatartásán, azonban céljai kivitelére a főnemességet igyekezett megnyerni s magához édesgetni. S absolut eljársához a

nemzet legmagasabb rétegében csakugyan talált is sokszor párthiveket, kiket ezimek és méltóságok osztogatása által jutalmazott, s a főrendiház ilyenekkel árasztatott el míg a valóban érdemes férfiak közül sokan, kik a nemzet előtt tekintélyben állottak, gyakran mellőztettek, sőt attól távol tartattak. Ez úton fejlett ki különösen a ezimes és ezim nélküli főnemesség közti különbség, mely a régebbi századokban nem létezett.

E rendszer által a születési arisztokrácia s vele együtt az azon alapuló főrendi ház nagyrészből megromlott, mert annak jelentékeny része nemzet ellenes tendenciák szolgálatába sodortatott. Tehát nem esoda ha nálunk a főrendiház elveszté társadalmi és politikai nyomatókát, tekintélyét s népszerűlémmé vált.

Ezzel azonban nem azt mondjuk, mintha a magyar arisztokráciának nem lettek volna bármely időben is kitűnő tagjai. Voltak igen is, nagy nevű férfiai, kiket a nemzet mindenkor tisztelettel fog említeni. S a magyar felső ház reformjánál a születési arisztokráciát nemcsak hogy nem lehet mellőzni, természetesen a képviselőtési rendszer alkalmazása mellett, melyet alább kifogunk fejteni; de annak a nemzeti politika actív tényezői közé való bevonása a leghelyesebb intézkedés fog lenni.

A fentebbiekben csupán azon káros rendszerre kívántunk utalni, mely a mohácsi vész után a bécsi politika következtében a magyar arisztokrácia körében érvényre emelkedett s ez által a főnemesség nemzeti szellemben való fokozatos fejlődése megakadályoztatott.

Tehát a mondottak után meggyőződhetünk arról, hogy a magyar főrendiház jelen szervezetében hivatásának meg nem felel, ennél fogva itt lehetne annak reformjára

vonatkozólag említést tenni, de mivel annak részletezése feladatunk körén kívül esik, csupán jelen munkában a felsőházra nézve kifejtett általános elvekre utalunk, melyből kitűnik, hogy nézetünk szerint mily alapokon kellene a magyar főrendiházat helyesen ujja szervezni.

Ha már az itt elősorolt államok felsőházi szervezetét tekintjük, látjuk mily különböző alapon nyugszanak azok.

Ugyan is vagy örökleti rendi alapon, mint Angliában, Magyarországon, némileg Portugáliában; vagy tartományi alapon, mint az egyesült államokban, Schweitzban, Hollandiában, Spanyolországban és Svédországban; vagy kinevezési alapon, mint Olaszországban 48 előtt és után Franciaországban; vagy népképviselési alapon, mint Belgiumban, Norvégiában; vagy egyes az az részint rendi, részint választási, részint kinevezési alapon mint Poroszországban, Dániában és Ausztriában; vagy részben tartományi részben népképviselési alapon, mint jelenleg Franciaországban.

Azonban a felsőház szervezetének mind ezen különféle módozatait tulajdonképen 2 főalapra lehet vissza vinni t. i. a nagyrészen örökleti vagy rendi alapon nyugvó *pair*e kamarára, és a választáson alapuló senátusra.

Most vizsgáljuk meg, hogy a második kamara említett különböző alapjai közül egyik vagy másik mennyiben célszerű arra nézve, hogy a felsőház hivatásának megfeleljen.

Az örökleti vagy rendi alap, természetesen csak ott jöhet szóba, hol egy tekintélyes, történelmileg fejlett sztilletési arisztokrácia van, mert hol ez nincs, ilyet mesterkéltten előállítani nemcsak helytelen, de hiába való törekvés és így erre felsőházat alapítani nem lehet. Ezt a hibát

kövétték el 1814-ben Franciaországban, midőn születési arisztokrátiát akartak teremteni, a nélkül hogy annak előfeltételei meglettek volna. Azonban a mely államban a nemzet történetében századokon át fontos szerepet játszott tekintélyes születési arisztokrácia van, mely a társadalomban is hatalmas befolyással bír, mint Angliában, ott a felsőház szervezésénél azt mellőzni politikai szempontból nem czélszerű.

Szinte halljuk az ellenvést. Hiszen ez nem egyébb, mint egyes osztály kiváltsága a törvényhozásban, egy középkori maradvány, mely a jelenkor jogegyenlőségi elveivel össze nem egyeztető s egyszersmind „derisiója az észnek“ mint Kossúth kifejezi.

Nem is azt mondjuk, mintha a született törvényhozásnak a maga merevségében pártolói volnánk, mert azt csak bizonyos megszorítással óhajtjuk, nem is tartjuk üdvösnek, hogy a felsőház kizárólag ily elemekből álljon, továbbá nem is lehet czélja egy józan arisztokrátiának a jelen demokratikus társadalmi viszonyok között, hogy osztály érdeket képviseljen, mert így ma már nem is állhatna fenn. De különben is a születési arisztokrácia törvényhozói szereplésének fő oka és tulajdonképeni alapja még a rendi korszakban sem annyira az osztály érdek képviselésében feküdt, mint inkább azon fölényben melylyel vagyon és magasabb szellemi látkörénél fogva a többi osztályokkal szemben bírt.

Nem állítjuk azt sem, hogy tisztán észjogilag tekintve e kifejezés: „született törvényhozóság“ nem visszásan tetszik, s hogy a személyes érdemen alapuló arisztokrácia nem jobban megfelel az igazság, és jogegyenlőség elvének mint a születési arisztokrácia, hol az apa érdemeinek

kittüntetését kiváltsággépen bitorolja sokszor az érdemetlen fiú. A czimek és méltóságok személyes jog alakjában osztása a mai kor felfogásával és az igazsággal jobban megfér mert nem képez kiváltságot. Az ilyen aristokrátiát továbbra is óhajtjuk, és egyáltalában nem vagyunk bámulói, a mindent egyenlősíteni törekvő áldemokratizmusnak. A ki tehetségei és jelleménél fogva, szóval érdemek folytán a közepszerűségből kiemelkedik, az méltó rá, hogy tüntessék ki az emberek is. Így az aristokrátiának alapjává a jelen társadalom egyik nagy és igazságos elve a szabadverseny tétetik s az aristokrácia magához vonhatja ez úton mind azon elemeket a társadalomból, melyek neki erőt és tekintélyt kölcsönöznek. E felfogást mutatja az angol felsőház szervezetében az életfogytiglani peerség, mely úton az angol felsőház és születési aristokrácia megifjodása lehetővé tétetik.

De a politikai szempont nem lehet elvont, ennek a meglevő viszonyokat is tekintetbe kell venni, azért a már létező születési aristokrátiát nem lehet egy tollvonással megsemmisíteni, bár elismerjük hogy az érdem aristokrácia jobban megfelel az igazság és kor követelményeinek, A politikában nem a gyakorlatot az elméletért, hanem inkább az elméletet kell sokszor a gyakorlatért feláldozni. Mert mint a nagy angol államférfi Burke mondja: a „politikának nem az emberi okoskodáshoz, hanem az emberi természethez kell alkalmazkodni, a melynek az ész csak egy része, és semmi esetre sem legnagyobb része.“

Ha megengedjük is, hogy a törvényhozásra szükséges függetlenséget és magasabb miveltséget átlagvéve — nem mondjuk minden egyes esetben — feltalálhatni ugyan a születési aristokráciánál de minthogy a törvény-

hozói működés oly nagy fontosságú, szükséges hogy minden egyes tagra nézve, bármely jogezimen vesz is részt abban, már előre teljes biztosíték legyen a felől, hogy hivatásának képes megfelelni.

E célból a rendi alapon nyugvó felsőháznál a leg-helyesebb intézkedés a született peerek képviseltetése, mint a skót és ír peereknél látjuk az angol felsőházban, melyet Mill Stuart is helyeslőleg említ fel. Mert az így választottak az arisztokrácia kitünőbbjeit tevéen a törvényhozói tiszt betöltésére alkalmasak s egyszersmind erkölcsileg is kényszerítve vannak, hogy a tárgyalások folyamában részt vegyenek. De ezen mód nemesak a képesség szempontjából véve célszerű, hanem azért is mert különben a született peerek száma tulságos nagyra nőhet. Bár Angliában ennek kikerüléséről az által van gondoskodva némileg, hogy a peerséget a vagyon nagy részével együtt rendesen csak a legidősb fiú örökli.

Itt említjük fel azon kérdést, hogy az egyházi méltóságoknak e czimen van-e helyök a felsőházban?

Az egyházi elemnek törvényhozói szereplése a közép-kori nagy egyházi befolyás maradványa, mindön az állam és társadalom egymástól elkülönítve nem lévén, az állam és egyház illetékességi körei összezavartattak. Ma már erre nézve tisztultabb felfogás jutott érvényre. A hit, a lelkiismeret szabadsága s e tekintetben az egyház önállósága az állammal szemben, elismert igazságként jelentkezik, bár ettől a gyakorlatban még távol vagyunk, melynek megvalósítása pedig mind az állam mind az egyház érdekében csak kívánatos.

Mert az államnak vallása nem lehet a szó tulajdonképeni értelmében, mint a mely bizonyos dogmához ra-

gaszkodást fejez ki. Ha az államnak vallása van, mindjárt felekezeti is lesz, és így azon körbe lép át, mely őt természeténél fogva nem illeti. Az államnak helyesen mindig csak bizonyos világnézet lehet alapja, mely az erkölcsi elvek egyetemes érvényében áll, és nem dogmán alapul, ezek nyilvánulási tere a való élet, tehát az állam körében jelentkeznek. Az állam mint egyetemes a különböző vallás felekezeteket felöleli magába. De éppen azért nem tartozhatik egyikhez sem, azonban nem is áll velök ellentétben, azon erkölcsi alapnál fogva, mely a keresztyén vallás felekezetekkel közös, melyen a keresztyén társadalom és így a keresztyén állam is nyugszik.

Mint hogy mindkettőnek megvan a maga természetéből folyó jogköre, az államé a földi, a véges, az egyházé pedig a földön tuli a végtelen; mint hogy a hol az egyik jogköre végződik ott kezdődik a másiké: ennél fogva ha egyik vagy másik túllép természetes határain csak magának árt vele, mint ezt a történelem eléggé igazolja.

Azonban nem pártolhatjuk a liberalismus azon fáját, mely a „Szabad egyház, szabad államban“ féle elvet úgy értelmezi, hogy az állam és egyház egymástól tökéletesen elválasztott s az egyház az állammal szemben mint teljesen független, egyenrangú hatalom jelentkezik.

Az egyház és állam bizonyos mérvű elkülönítése vagy is illetékességi körükbe útalása tagadhatlan jogos követelése a kornak s azok természetéből folyik; de azért az állam és egyház közti kapcsolatot tökéletesen megszakítani s ebből folyólag az államnak az egyház feletti fensőségi jogát tagadni helytelen.

Mert az állam az összes emberi életkörök egysége, összefoglalója lévén, mint ilyen nem pusztán külső hata-

lom, hanem belső működéssel is bíró erkölcsi szervezet, melyben a külsőt a belsőtől jozanul elválasztani nem lehet; tehát mint ilyen magában foglalja az egyházat is. A véges fölé emelkedést az emberi közületek összege, az állam nyújtja, míg a végtelenségben való hitet a vallás tartja fen. A vallás csupán tartalma által megy túl az államon, de különben alá van vetve annak, mint külső intézmény mint egyház.

Ebből folyik az államnak mint legfőbbnek, egyrészt az egyház mint társadalmi testület feletti fennsőségi joga azon ügyekre nézve, melyek a való életét érintik, másrészt pedig kötelezettsége, hogy ne avatkozzék az egyház azon ügyeibe, melyek külső tényekben nem nyilvánulnak, de a hit, a lelkismeret dolgához tartoznak.

Csak ily értelemben fogadhatjuk el a „szabad egyház, szabad államban“ féle elvet.

Az állam és egyház különböző feladatából folyólag, az egyházi elem törvényhozási szereplése helytelen, mert valamint az állam, az egyház hittani, dogmaticai dolgaiba nem avatkoztatik, épen úgy az egyház sem folyhat be az állam ügyébe, mint a mely hivatásával ellenkezik.

Hogy az egyházi méltóságok mint egyházi lordok tagjai az angol felsőháznak, ez nem bizonyít annak czél-szerűsége mellett, mert itt is történtek több ízben lépések megszüntetésére.

Igy mellőzve azt, hogy a forradalom korában egyszerűen kiűzték őket a parlamentből, újabban 1834, 36, 37-ben tétettek kísérletek arra nézve, hogy az egyházi lordok a felsőházból kizárassanak. Bár ezen törekvések nem valósultak, de az egyházi rend parlamenti szereplése egészen háttérbe szorult. Erről meggyőződhetünk, ha te-

kintetbe vesszük az ezen irányban tett törvényhozási intézkedéseket. Ugyan is 8-ik Henrik idejében még több volt az egyházi mint a világi lordok száma, később az abbásokat és priorokat kizárták s a bent maradt püspökök a ház egyharmadát alig képezték, majd a világi peerek száma szaporodván parlamenti befolyásuk egészen megcsökkent, sőt egy újabban alapított püspökséggel megtörtént, hogy a parlament megvonta tőle a peereséget, és kimondatott, hogy az egyházi lordok száma 30-nál több nem lehet. Tehát látszik, hogy itt is csak tűretnék, de ha a felsőházat a kor követelményei szerint reformálnák, bizonyára kihagynák őket.

A felsőház tartományi alaponi szervezése szövetséges államrendszerben mint az Egyesült államok és Schweitzban a leghelyesebb mód, mert a két ellentétes érdeket, mely egyrészt az egyes államok s Cantonok függetlensége és történelmileg fejlett különviszonyaiban, másrészt pedig a szövetséges összállam követelményeiben nyilvánul, csak ez uton lehetett egymással kiegyeztetni. Ugyan is az egyes államok és Cantonok, a szövetség létrejötte előtt egymástól függetlenek lévén, midőn egyesültek nem akartak az összállam kedvéért egészen lemondani önállóságokról, tehát a senátust úgy szervezték, hogy függetlenségök a központi törvényhozás ezen részében kifejezést nyerjen. Még pedig böles előrelátással, hogy a kisebb államok és Cantonok a nagyobbak által el ne nyomassanak a terület és népességre való tekintet nélkül az egyes államok és Cantonok két két küldöttéből állították össze a senátust.

Azonban egységes államban mint Svédország, Hollandia és Spanyolország, hol a részek az egészszel szemben oly önállósággal nem bírhatnak, mely számukra a

különállóság ily mérvű kifejezését követelné, hol tehát az
 összállam érdekétől különböző tekintet nem szerepelhet,
 itt a tartományi rendszer nem helyeselhető. Mert nem te-
 kinthető egyébbnek mint a külön érdekek képviselőének,
 már pedig a felsőház helyesen sohasem lehet más mint
 az összállam képviselője.

Tehát míg szövetséges államrendszerben a tartomá-
 nyi alap igazolt és észszerű, addig egységes államban
 csak a kiesinyes külön törekvéseknek nyújt tápot s az ál-
 lam nagy feladatainak megoldására hivatott felsőház szer-
 vezésére épen nem alkalmas.

A teljesen vagy nagyrészből kinevezési
 alapra fektetett felsőházi szervezetet nem tartjuk észszerű-
 nek. Mert így a felsőház önállósága megsemmisítettik, a
 mennyiben teljesen a koronától tétetvén függővé, képte-
 lenné lesz hivatása betöltésére. Továbbá népszerűtlenné
 válik, mert elveszti, azon természetes alapot, melyben tár-
 sádalmi ereje rejlik. S tévednek azok, kik azt hiszik, hogy
 így a felsőház a trónnak válságos időben jó szolgálatot
 tehet; mert lesz egy gyenge testület, mely meghunyászkodik a korona parancsára, de ha szükség van rá, annak
 védelmére kelni nem képes. Még ha bizonyos cathegori-
 ákhoz köttetik is a kinevezés mint Olaszországban, ez ese-
 kély jelentőségű, mert a kinevezett egyének így is csak
 a korona creatúrái lévén, azok függetlenségére nézve nincs
 biztosíték. Sőt káros is lehet, mert ez által a meghatáro-
 zott osztályhoz nem tartozó más jeles férfiak abból kizá-
 ratnak. S midőn a kinevezési jog felségi jog természeté-
 vel bír, ezen rendszer által a törvényhozói jog gyakorlása
 is, mely parlamenti rendszernél a fejedelem és nép között
 egyenlő mértékben van megosztva, megzavartatik s a ko-

ronának a törvényhozásban káros tulsúly adatik. Mert ha a törvényhozás egyik tényezője a nemzet, mely különösen a képviselőházban nyer kifejezést, másik pedig a korona, akkor a harmadik tényező, a felsőház igazságosan, kizárólag sem a nemzet sem a korona által, hanem a kettő együttes befolyásával szervezhető,

Még a ministeri ellenjegyzés mellett történő kinevezés általi szervezése a felsőháznak sem nyújt kellő biztosítékot a függetlenség iránt. Mert a kormányok így nagyon könnyen saját pártbeliekkel árasztathatják el a felsőházat s így a törvényhozó hatalom parlamentalis öszhangja megzavartatik. S nem fogadható el ellen érvel az, hogy egy parlamentalis kormány tettében a többség által korlátoltatik. Mert a többségből felsőházi kinevezések csak hizelegnek annak, tehát éppen nem hihető, hogy ez ellen a többség tiltakozzék. Hogy a kisebbség és a saját felszólallhat a helytelen kinevezések ellen, azt megengedjük. De hogy egy hatalom birtokában levő többséget és ezen nyugvó kormányt, ha ez által fontosabb céljait akarja elérni, ez visszatartaná a saját tetszése szerinti kinevezésektől, azt nem hihetjük el.

Tehát a felsőházat teljesen vagy nagyrészből kinevezésre alapítani, mint jelenleg Olaszországban, vagy 1830-ban és 3-ik Napoleon alatt Franciaországban; történjék az akár tisztán felségi jog, akár ministeri ellenjegyzés mellett, — a szabadságra nézve veszélyes s a felsőház hivatásával ellenkezik.

De másrésztől éppen a parlamentarismus, fentebb említett követelményénél fogva a koronának a felsőház alakítására kinevezés általi bizonyos mértékbeni befolyását szükségesnek tartjuk. Sőt örökleti alapon nyugvó felsőház-

nál a kinevezési jogot nem is lehet bizonyos számhoz kötni, mert a született törvényhozók száma sincs meghatározva. Az igaz, hogy képviseltetési rendszer mellett inkább meghatározható.

Nem lehet azonban a korona kinevezési jogát bizonyos számhoz kötni azért sem, mert egy örökleti alapon nyugvó felsőház már természeténél fogva állandó s alkotmányos értelemben, ha a nemzet és koronával ellenkezésbe jönne, fel sem oszlatható. Tehát kell hogy ily esetben legyen mód, mely által meghajtható s valódi hivatása teljesítésére szorítható legyen. Ez pedig nem más mint a korona kinevezési joga, mely nincs bizonyos számhoz kötve. Ezért jól mondja Constant: „A pairek vagy felsőházi tagok számát meghatározni amyi volna, mint egy rettentő arisztokrátiát alkotni, mely mind a fejedelem, mind a néppel daczolhatna. Minden alkotmány, mely e hibát követné el, csakhamar összetöretnék, mert bizonyosan szükséges, hogy a fejedelem akarata és a nép óhajta, midőn összeegyezznek, engedetlenség által ne gátoltassanak, és midőn valamely szükséges dolog az alkotmány által nem eszközölthetik, annak ellenére fog létre jönni.“*

Az angol alkotmány története is mutatja, hogy a korona kinevezési joga mily fontos.

Ugyan is 1783-ban Lord North és Fox coalitionalis ministeriumát 3-ik György király elbocsátá, pedig csaknem az egész parlament s a felsőház egyharmada e mellett volt s Pitt lépett a kormány élére. Azonban az alsóház feloszlatatván az új alsóházban Pitt ministeriumának lett nagy többsége. De ha a felsőház North és Fox coalitíója mellett lett volna azon figyelmeztetés után is, me-

* Constant id. mun.

lyet a király Temple lord útján a peerek tudomására adott, hogy t. i. azokat, kik Fox ministeriumával szavaznak ellenségeinek tekinti, veszélyes bonyodalmak állhatnak volna elő. Ez esetben, az örökleti alapon nyugvó felsőház nem levén feloszlatható, csak a korona kinevezési joga által lehetett volna a felsőház veszélyes magatartását megváltoztatni.

Ez ellen ugyan azt lehetne felhozni, hogy ha a kinevezési jog bizonyos számhoz nem köttetik, úgy a fentebb említett elvvel ellenkezőleg a koronának határtalan befolyást adunk. Igen de ha a kinevezési jogot meghatározott számhoz kötjük, a cél melyre törekszünk, bizonyos esetekben nem lesz elérhető, ha például a szám be van töltve. De különben egyrésztől magának a koronának áll érdekében, hogy a felsőházat érdemetlenekkel el ne árhassa s így annak tekintélyét ne csorbitsa s a tömegesebb kinevezést csak mint vég kisegítő eszközt rendkívüli esetekben alkalmazza. Másrésztől pedig magok a felsőház tagjai saját méltóságuk megóvása tekintetéből tudván, hogy a koronának kinevezési joga nincs számhoz kötve, ovatosabbak lesznek s a nemzet és korona egyező véleménye daczára is, ellentállásukat nem fogják a végletekig vinni.

Nem örökleti alapon nyugvó felsőháznál a korona kinevezési jogát bizonyos számhoz kötni inkább helyesellhető.

Azt lehetne mondani, hogy a mely indokok az általános kinevezés ellen felhozatnak, azok a részleges kinevezések ellen is állanak. Igen, de a részleges kinevezéseknél a felsőházban vannak más elemek is, melyeknek függetlensége nagyobb biztosítékot nyújt s annak hatá-

sát ellensúlyozzák. A korona kinevezési jogát természetesen mi sem akarjuk tisztán felségi jognak tekinteni, de ministeri ellenjegyzés mellett gyakorlandónak, hogy így a szükséges parlamenti egyensúly a nemzet képviseleti többségén nyugvó kormány és korona általi kinevezéseknél biztosítva legyen.

A felsőláznak teljesen népképviseleti alapra fektetett összeállítását sem tarthatjuk czélszerűnek. Mert ez ellenkezik a felsőláz szervezésének egyik főelvével, mely abban áll: hogy a kamaráknak egymástól különböző alapjoknak kell lenni. Mivel ha mind két kamara hasonló alapon áll, ugyanazon befolyás érvényesül mind kettőben ez pedig a két ház természetével nem egyezik s így köztük majd nem csak az lesz a különbség, hogy két teremben ülésceznek. Mert az hogy a senátorságnál a kor és vagyonra nézve bizonyos cenzus köttetik ki, mint Belgiumban, alig nevezhető különbségnek. A törvényhozóhatalom két tényezője közti parlamenti összhang megzavartatik, mert abban a képviseleti befolyás épen úgy helytelen túlsúlyban lesz, mint az egészen kinevezésen nyugvó rendszernél a korona befolyása.

Vagy ha az alsóláz által választatnak is a felsőláz tagjai, mint Norvégiában, az semmit sem változtat e rendszer hiányán. Mivel a melyik párt többségben van a képviselőházban, annak lesz többsége a felsőlázban is s így könnyen a pártok eszközévé válik, mely a felsőláz méltóságával össze nem fér s hivatásával ellenkezik. Mert úgy tűnik fel, mint az alsóláz kifolyása, függetlensége az alsólázzal szemben épen nem lehet s annak ne talán hibás lépését nem képes helyre igazítani sőt az alsólázzal szemben alárendelt helyzetbe jut. Pedig a törvényhozás mind két

részének egymással egyenlő, nem pedig alárendelt állásának kell lenni; mert csak így működhetnek üdvösen hivatásuk betöltésére.

Hogy a választás útján összeállított senátus tagjai a képviselőházénál hosszabb időre választassanak, hogy a szenvedő választó képesség bizonyos kor, és vagyonhoz legyen kötve, ezek célszerűségi elvek. Minden esetre helyes, ha a senátus tagjai hosszabb időre választatnak, s bizonyos számú tagok időnkénti kilépése által egyrésztől annak fel-frissítése, másrésztől pedig állandósága eszközöltetik. Továbbá, hogy a megválasztás bizonyos kor és vagyonhoz legyen kötve, mert ez nagyobb biztosítékot nyújt a tapasztalat, ismeret és függetlenség tekintetében. Ilyen célszerűségi kérdés még az, hogy a felsőház tagjainak száma mennyi legyen? Az alsóházhoz viszonyítva, annál kisebbnek kell lenni, mert míg ez mennyiségileg, az inkább minőségileg képviseli a nemzetet.

A vegyes alapon nyugvó felsőházi szervezetről külön nem szólnunk, miután már az azt alkotó rendszereket egyenként vizsgálat alá vettük.

Felemlítjük még, hogy némely államban, mint Spanyol- és Olaszországban a felsőházi tagságra nézve a kinevezési és választási rendszerrel egybekötve, a vagyon, elméleti tudományos képesség s magasabb állami tisztség mint census fordul elő.

A vagyon és elméleti, tudományos képesség, más alappal összekötve, mint census helyeselhető, de mint a mely magában véve a felsőházi tagságra jogosítana, el nem fogadható. Addig a magasabb állami tisztség nemesak más jogcímmel összekötve, de magában is egyik legcélszerűbb alapja a felsőház szervezetének.

A vagyon magában nem lehet jogcím a felsőházi tagságra, mert ez nem volna egyéb, mint érdek képviseltetés, melyet pedig mint fentebb már kifejtettük, nem lehet helyeselni. Törvényhozási censust magában nem képezhet, mert nem nyújt a személyes képességről kellő biztosítékot, s e mellett igazságtalan, mert legtöbbször nem a személyes érdem eredménye, kiváltsági jelleggel bír s így népszerűtlen. De különben a vagyon a szabadverseny mellett is, ha más minősítéssel is bír, természetes túlsúlyánál fogva, könnyen be fog jutni a törvényhozásba.

Az elméleti tudományos és irodalmi képességet magában véve szintén nem fogadhatjuk el a felsőházi tagságra nézve jogalapul. Mert bár az elméleti tudományos képességnek a törvényhozásrai üdvös befolyását elismerjük s bizonyos mértékben czélszerűnek tartjuk, de miután e téren a biztos qualificatio meg nem állapítható; mert az elméleti képesség mindig vita tárgya lehet, azt magában mint ilyet jogcímül el nem fogadhatjuk. Az elméleti tudománynak a gyakorlati politikára való befolyását csak közvetve társadalmi úton tartjuk inkább czélszerűnek, nem pedig közvetlen. Ezzel azonban nem azt akarjuk mondani, mintha az elméleti képességet kicsinyelnénk, mert ez képezi a biztos kalauzt sokszor a gyakorlat emberénél is s bizonyos fokú elméleti képesség nélkül a gyakorlat terén haladni nem is lehet.

Azonban a törvényhozási intézkedések életrevalóságának nem mindig biztos ismerve az elmélet, mert a politikai teendőknél az az első kérdés, hogy valamely intézkedés czélszerű-e gyakorlati szempontból, nem pedig az hogy megfelel-e az elméletnek? S találóan mondja a nagy történetíró Macaulay: „A mint a gépészmérnök a mathe-

matikushoz, úgy áll a gyakorlati államférfi az elméleti államtudóshoz. Nagyon fontos dolog ugyan, hogy a törvényhozók és kormányzók a kormányzat bölcsészetiében jártasok legyenek, valamint szükséges, hogy az építész, a kinek egy obeliskot kell az állványra fölemelni vagy egy tagozott eső-hidat vezetni egy tengerszoroson át, jártas legyen az egyensúly és a mozgás bölcsészetiében. Ámde, valamint a ki valósággal épít, sok dolgot kell elméjében megforgatni, a miről D'Alembert és Euler nem tesz említést, úgy a kinek tetteleg kormányzás a hivatása, mindig oly tekintetek által is kell magát vezettetni, a melyeket nem tanulhat meg Smith Ádám és Betham Jeremiás irataiból. A tökéletes törvényhozónak épen középén kell állani az általános elveknél egyebet sem látó merő elmélet embere és az egyes fenforgó dsetnél mást nem tekintő merő gyakorlat embere közt.* *

Tehát míg az elméleti képességet magában véve mint censust a felsőházi tagságra nézve nem fogadhatjuk el, addig annak alkalmazását választás vagy kinevezési rendszerrel egybekötve, helyesnek és üdvösnek tartjuk. Mert így azon tudományos elemnek, mely a gyakorlat terén is otthonos, alkalom nyújtatik arra, hogy a felsőházba bejuthasson.

Hogy a magasabb állami tisztségek és méltóságok meghatározott időn át viselése a politikai, birói, diplomáciai katonai karból, élethossziglani jogot adjon a felsőházi tagságra, hogy azok némelyikének személyesítői, az egyháziak kizárásával, míg azt birják eo ipso törvényhozási joggal legyenek felruházva, ezen rendszert nemcsak kinevezés vagy választással összekötve; de magában véve is egyik oly helyes alapnak tartjuk, melyen azon követelmény,

* Macaulay: History of England.

hogy a felsőház államférfiak kamarája legyen a legjobban elérhető. Mert így alkalom nyílik arra, hogy a közügyek terén kitűnő férfiak a felsőházban összpontosíttassanak. Kiknek törvényhozói képességek felől biztosítékot nyújt már azon magas állás, melyben működtek vagy melyet jelenleg elfoglalnak.

Azonban nem állítjuk, hogy visszaélés nem történhetik itt is mint bármely rendszernél. Mert azon magas államtisztviselések és méltóságok, melyek a felsőházi tagságra jogot adnak többnyire kormány kinevezés alá esvén, ezzel egyes kormányok sok esetben vissza élhetnek. De másfelől az is igaz, hogy egy magas állás betöltésénél, részrehajlás mellett sem lehet szem elől téveszteni, hogy a kinevezett egyénben meglegyenek azon képességek, melyek annak viselésére szükségesek.

Az elősorolt szervezeti különbségből folyólag meggyőződhetünk arról, hogy habár a felsőház szükségessége kétségen kívül áll is, — a kis államok kivételével, hol ez nem oly nélkülözhetlen, — de az összealkotásra vonatkozólag egy minden államra czélszerű, absolut érvényű felsőházi szervezet nem létezik. Mert az egyes államok nagysága, társadalmi viszonyai, történelmi fejlődése, műveltsége, államalkata s azon elemek, melyből a felsőház alkotandó, egyes államokban nagyon különböznek.

Azonban habár ezt elismerjük is, de hangsúlyoznunk kell, hogy vannak mégis bizonyos elvek mint láttuk, melyek a felsőház szervezésénél szem előtt tartandók a különböző viszonyok mellett is, ha azt akarjuk hogy hivatásának megfelelően s kimondhatjuk, hogy bármiként legyen is a felsőház szervezve, annak hivatása szerint: államférfiak kamarájának kell lenni.

DE BALLAGI GÉZA

RECEIVED
JAN 10 1890